ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ 26.06.2026 | Лутц Фрюбродт

Європа – колонія ШІ

Штучний інтелект очолить наступну промислову революцію. Без власної інфраструктури Європі загрожує залежність від зовнішнього впливу.

Зовсім нещодавно компанія SpaceX розмістила на біржі рекордну за весь час її існування кількість акцій. Цікаво, що американське аерокосмічне приватне підприємство, власником якого є Ілон Маск, започаткувало й розвиває xAI, важливий напрям у сфері штучного інтелекту. На біржу прагнуть вийти також OpenAI, материнська компанія ChatGPT та конкурент Anthropic з мовною моделлю Claude. На ринку капіталу ці дві компанії оцінюються у $850 млрд та $965 млрд відповідно. Для порівняння: їхній найбільший європейський конкурент Mistral з чат-ботом Vibe (раніше Le Chat) оцінюється всього в 11 млрд євро.

Про американський ажіотаж навколо ШІ говорять багато. Але «золота лихоманка» на ринках капіталу має також реальне економічне підґрунтя. «Агентний ШІ» – основний тренд сьогодення. Дотепер чат-боти вишукували інформацію, займалися формулюванням і програмуванням. А тепер, на наступному етапі свого розвитку, вони самостійно виконують завдання не лише для приватних осіб, а й для підприємств: у ролі агентів керують бізнес-процесами, організовують робочі потоки, оптимізують ланцюги постачання та готують рекомендації для ухвалення рішень.

Вважається, що компанія Anthropic є першою, хто почав працювати в цьому напрямку. З іншого боку, німецький постачальник корпоративного програмного забезпечення SAP відчув болісні наслідки цієї тенденції. Курс акцій цього європейського концерну, який є флагманом на ринку, за рік суттєво впав. При цьому SAP є символом того, що, ймовірно, в цілому чекає на європейські економіки. Штучний інтелект, підвищуючи ефективність бізнес-процесів, кардинально змінює розподіл сил між державами у промисловій сфері.

У цьому контексті поняття цифрового суверенітету не обмежується приватним використанням соціальних мереж або застосуванням

програм Microsoft у державному адмініструванні. У ширшому сенсі йдеться про те, чи працюватимуть європейські підприємства в майбутньому на іноземних «операційних системах» і чи не призведе це до повної економічної та політичної залежності. Річ не лише в рівні програмного забезпечення. Екосистема штучного інтелекту США вже сьогодні діє як цифрове павутиння, в якому європейці буквально заплуталися.

Amazon і Microsoft домінують у сфері мегахмарних сервісів, а європейські провайдери у кращому разі займають нішеву позицію. Схожа ситуація спостерігається у сфері центрів обробки даних, де відбуваються процеси роботи штучного інтелекту. У сегменті високопродуктивних мікрочіпів Nvidia має суттєву перевагу над мюнхенською Infineon.

Екосистема штучного інтелекту США сьогодні нагадує цифрове павутиння, в якому європейці буквально заплуталися

Якщо така тенденція збережеться, то в майбутньому європейські компанії змушені будуть запускати свої процеси на чужих операційних системах ШІ, і правила встановлюватимуть інші. Таким чином, у середньостроковій перспективі ЄС цілком може перетворитися на колонію США у сфері ШІ. Захоплення територій відбуватиметься не на фізичному, а на віртуальному рівні. Така собі цифрова Гренландія.

Як діяти? Брати приклад із США – це перший можливий вихід. Однак це навряд чи спрацює, бо Європа не має ні велетенських інвестиційних фондів, які без вагань виділяють мільярди на ризиковані стартапи, ані переважно нерегульованого ринку, на якому вільно розвиваються нові бізнес-моделі. До того ж Європа не має таких гігантів технологічного сектору, як Google, Amazon чи Microsoft, які стали великими інвесторами в OpenAI, Anthropic та інші компанії і точно знають, яку стратегію обрати, щоб освоювати світові ринки.

Орієнтація на Китай – другий можливий вихід. Згідно зі Stanford AI Index, за своєю продуктивністю китайські мовні моделі наразі лише трохи поступаються американським чат-ботам. Місцеві компанії працюють надзвичайно ефективно. Так, розробка першої версії DeepSeek, найвідомішої моделі ШІ в Китаї, нібито обійшлася менш ніж у $300 тис. Окрім стартапу DeepSeek, ситуація в Китаї є майже дзеркальним відображенням ситуації в США: лідерами у сфері ШІ є гігант електронної комерції Alibaba, материнська компанія TikTok,

ByteDance, а також концерн соціальних медіа Tencent з платформою WeChat.

Попри те, що багатомільярдні корпорації конкурують між собою, вони повинні підкорятися державі, а отже, і Комуністичній партії. Водночас Китай має грандіозні плани: у найближчі роки ШІ поступово впроваджуватимуть у всіх важливих галузях – від переробки відходів до цукрової промисловості. Для промоції цієї мети держава інвестує значні кошти в інфраструктуру ШІ, що включає дешеве енергопостачання, величезні обчислювальні центри, мегахмари та виробництво потужних мікросхем.

Наступним наріжним каменем цієї стратегії є заклик купувати китайські ШІ-продукти. Держава показує приклад, адже державна адміністрація активно стимулює попит, хоча й за рахунок значних інвестицій у «програми безпеки». Навіть якщо окремі елементи цього підходу здаються вартими уваги, китайський ШІ не може бути повноцінною альтернативою для демократичної Європи.

Третій можливий вихід – це автономна стратегічна промислова політика, в рамках якої держава, тобто ЄС, цілеспрямовано та скоординовано розбудовує європейську інфраструктуру ШІ, розробляє операційні системи та встановлює демократичні стандарти довіри.

ЄС не сидів склавши руки. Багато ініціатив залишаються фрагментарними й супроводжуються невдачами. Найважливішим пакетом заходів є Invest AI, за допомогою якого Європейська комісія планує залучити 200 млрд євро інвестицій у ШІ. Це програма, що працює за принципом важеля: кошти ЄС надходитимуть у великих обсягах лише за умови активної участі приватних інвесторів. Однак значними інвестиціями відреагувала поки що японська компанія Softbank.

У центрі уваги Invest AI стоїть будівництво центрів обробки даних. Деякі невеликі об'єкти вже зведено, проте значно більші «мегафабрики» поки існують лише на папері. В 2023 році ЄС також намагався стимулювати виробництво мікросхем, насамперед надаючи виробникам субсидії. Те, що американська корпорація Intel відмовилася від планів будувати великий завод із виробництва мікросхем у Магдебурзі, можна вважати символом обмежень, а то й провалу цієї програми.

інфраструктура майбутнього не повинна перебувати в чужих руках

фінансування. У Звіті Маріо Драгі про конкурентоспроможність Європи, опублікованому 2024 року, було озвучено вимогу щорічно мобілізувати ще 800 млрд євро державних і приватних інвестицій, щоб ЄС міг конкурувати зі США та Китаєм у економічній і технологічній сферах. Попри те, що ця сума може здаватися нереалістичною, вона вказує, що попередні оцінки були занадто обережними.

Для того щоб забезпечити фінансування ефективної стратегічної промислової політики, Європа має зробити масштабний крок. У США та Китаї вже з'явилися гіганти у сфері ШІ, які можуть використовувати свої переваги масштабу й на міжнародному рівні. ЄС повинен цілеспрямовано працювати над тим, щоб створити «європейського чемпіона». Наразі єдиним реалістичним кандидатом на цю роль є компанія Mistral AI.

Спробуймо уявити потенційного лідера у сфері високопродуктивних мікрочіпів у Європі. Найбільш імовірним кандидатом є Infineon. Досі компанія спеціалізувалася на виробництві певних видів чіпів, зокрема для автомобільної галузі, але масштаб її діяльності дозволяє розглядати компанію як можливий німецький аналог французької Mistral.

Варто зауважити також, що помітно зростає скептицизм щодо ШІ. Згідно з опитуванням Gallup, проведеним у квітні цього року в США, майже третина опитаних представників покоління Z заявили, що відчувають до ШІ гнів. Опитані озвучують широкий спектр питань: від крадіжки даних і привласнення творчості до вигаданих результатів, а також ризиків зниження інтелектуальних здібностей і політичних маніпуляцій.

По цей бік Атлантики скептицизм також зростає. Таку тенденцію можна вважати сигналом про те, що регулювання слід сприймати не як бюрократичну перешкоду, а як можливість і, отже, конкурентну перевагу. «Штучний інтелект, створений у Європі» може стати золотим стандартом для прозорих моделей, справедливого захисту даних, чітких правил відповідальності, а також надійних і безпечних для промисловості рішень.

Ключовою умовою є кардинальна зміна політичного мислення в Європі. У Брюсселі та Страсбурзі дедалі частіше говорять, що глобальні перегони вже фактично програні. Відтак Європі краще

зосередитися на галузевому застосуванні ШІ, наприклад, в автомобільній промисловості чи машинобудуванні. Сильні сторони Європи полягають саме в цьому. Але якщо одночасно не працювати над усуненням слабких сторін, європейські підприємства назавжди стануть абонентами, які платять завищені ціни за великі універсальні моделі від Anthropic, Google & Co., а також за хмарні сервіси Джеффа Безоса чи Білла Ґейтса, бо основний економічний фон компаній у майбутньому визначатимуть саме великі мовні моделі.

Втім, прихильники європейської сили та цифрового суверенітету мають також відмовитися від уявлення, що світ вільної торгівлі може існувати далі без змін, тоді як США та Китай уже давно грають за іншими правилами. У цьому контексті цифрова інфраструктура майбутнього не повинна опинитися під контролем зовнішніх гравців, особливо держав, які використовують торгівлю як політичний важіль. Це усвідомлення не є націоналістичним позерством, а радше формою економічного самоствердження.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Лутц Фрюбродт

Професор д-р Лутц Фрюбродт (Lutz Frühbrodt) – журналіст та економіст. Викладає у Технічному університеті прикладних наук Вюрцбург-Швайнфурта й очолює проєкт The Economics Coach.